

gekig? Nagy Olga kötetének előszavaiból, bevezető tanulmányaiból összeáll a szerző munkásságának vezérfonala. A mesegyűjtéssel, mesekutatással foglalkozva több dologra is felfigyel: a mesemondó egyéniségének szerepére, az élettörténetekre, a halálig kísérő gyermekkori emlékekre; gyűjtései során azt is felismeri, hogy nők és férfiak történetei, emlékei különböznek, más-más jellegűek.

Az első fejezetben a szerző indítékairól ír, arról az olthatatlan kíváncsiságról, mely egyre közelebb vitte őt a kollektív paraszti lelkiséghez, a népi valósághoz. Közben kialakul néhány „rögeszméje”, ahogy ő nevezi a parasztasszonyok nehéz, kiszolgáltatott, sokszor igazságtalan sorsával kapcsolatban. Fokozatosan kialakul benne az a hivatástudat, hogy a parasztasszonyok szószólója legyen, segítsen nekik felismerni önmaguk értékeit, hogy megtalálják helyüket a társadalomban.

Néprajzkutatói tevékenysége azt is világossá teszi, hogy nem a nép alkot, hanem kiemelkedő alkotó egyéniségek – és őket kell megismerni – ha a népművészetet akarjuk vizsgálni. Így születnek meg Nagy Olga egyéniség-monográfiái, valamint az a terv, hogy az asszonyok könyve után az alkotó, művésszé lett asszonyokról írjon.

Két szövőnő életútját vizsgálva jön létre ez a kötet. Megszületését elősegítette a 60–70-es években egész Erdélyt behálózó iparművészeti mozgalom, melyet Bandi Dezső kezdeményezett. Huszonöt szövőasszony vallomásából kiderül, hogy a szőnyegszövésben – mint a népművészetben általában – törvényszerű a változás, a „népi hagyomány” egyik alaptörvénye az örökös átalakulás, csakhogy ez egy nagyon lassú, alig érzékelhető folyamat és lényegében az új jegyek bekebelezését, régibe való beépítését jelenti. Az újítás, változtatás lehet ösztönös vagy tudatos, kisebb, vagy nagyobb mértékű, de a nagy alkotó egyéniségeknél mindig erőteljesebb – ezért hívják fel magukra a figyelmet.

Nagy Olga, Kasza Anna és Kozma Erzsébet szőnyegeit és művészi pályáját vizsgálva, saját vallomásaikra is támaszkodva vonja le azt a következtetést, hogy az újítások alapja mindig a hagyomány. Mindkét szövőasszony azonos hagyományból hoz létre egyéni képességeinek megfelelő munkákat, amelyek valahogy mégis régiek maradnak.

Kasza Anna szőnyegeit és „karrierjét” a szövőnő önéletírásával összefonva ismerteti, így egyszerre kapjuk egy művészi élet alakulásának külső és belső szempontból történő magyarázatát, értelmezését. Valójában ez is Nagy Olga célja: kipuhatólni a művésznő érzés- és gondolatvilágát. Ezért „beszélteti”, ezért követi gondolatait a rongyba szőtt élményektől a jelképes, elvont ábrázolásig – hisz magáról a szövésről, a technikáról van elég szakkönyv.

„Ha meg akarjuk ismerni egy alkotó személyiségét, akkor elengedhetetlen, hogy ne vizsgáljuk életét a maga folyamatosságában”, hangsúlyozza Nagy Olga Kozma Erzsébet esetében is. Mintha közöst keresné a két szövőnő pályájában, azt a „rendhagyó hagyományosságot”, ami mindkettőjüket jellemzi. Mindketten fölfedezik maguknak a szövés törvényszerűségeit, ugyanakkor ezen belül a variálás, változtatás lehetőségeit is. Nagy Olga ezt a mesével állítja párhuzamba, hisz ott is a nagy szerkezetet alkotó kisebb szerkezetek, elemek kombinálása hordoz esztétikai értéket. Valószínűleg ez érvényes a népművészet minden területére.

A „Mérlegen” c. fejezetben Nagy Olga néhány erdélyi szakvéleményt közöl, olyan emberek gondolatait, akiknek valamiképpen köze van a népművészethez, textíliákhoz vagy a két szövőnő munkáihoz. Ezek a vélemények korántsem egyértelműek, mert néprajzosnak, művészettörténésznek, festőnek, grafikusnak egyaránt nehéz lehet eldönteni, hogy ezek az alkotások szőnyegszerűek-e vagy sem, nehéz lehet